symposium 22 oktober 2020

participatie & openbare verlichting

een praktische handleiding

Daaf de Kok / Beatrijs Oerlemans

Licht en Donker Advies

‘De publieke zaak is niet langer het monopolie van de overheid.

Zij is in toenemende mate een zaak van de samen-leving zelf’

Bron: VNG Jaarbericht 2013 |
Denktank Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Participatie en de Omgevingswet

Special bij het BZK bijspijkerboekje Omgevingswet

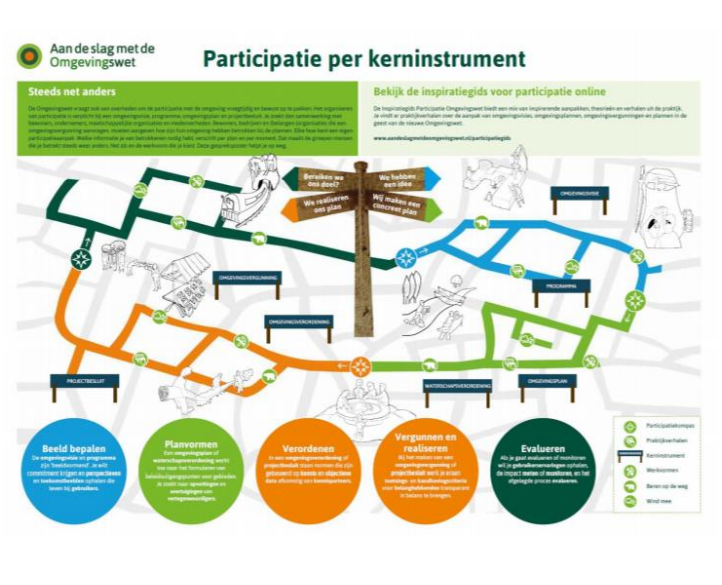

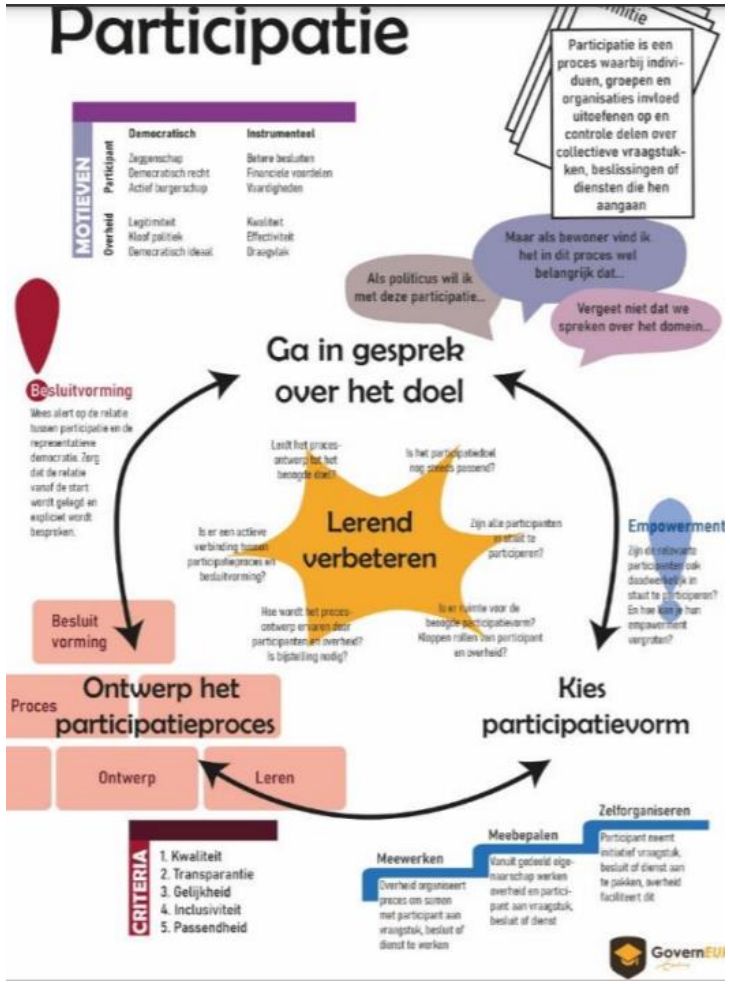

Licht en Donker Advies

maar ….

wat als het gaat om openbare verlichting?

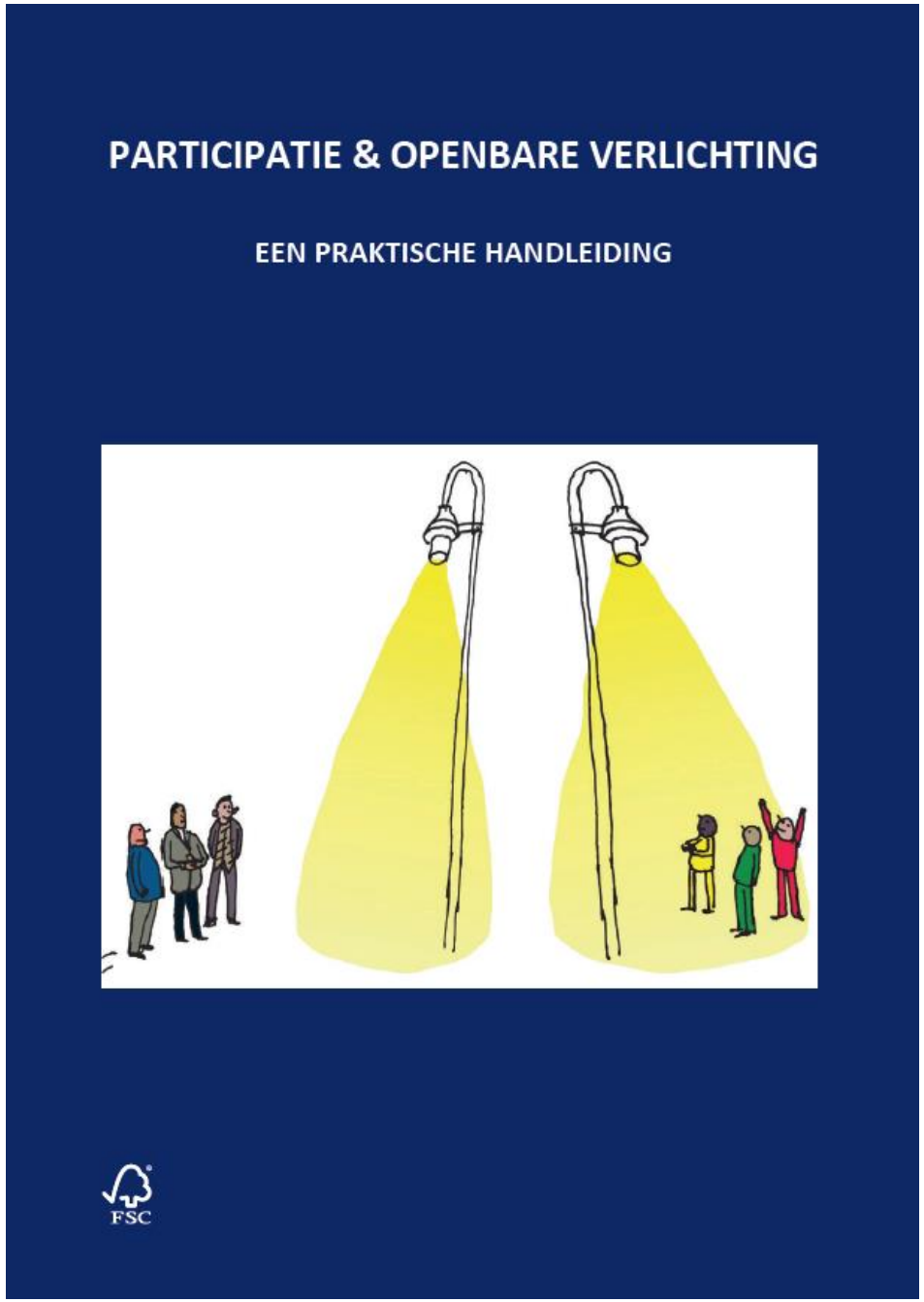

Licht en Donker Advies

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de gemeenten:

Amsterdam, Bloemendaal, Dalfsen, Den Helder, Dronten, Goeree-Overflakkee, Halderberge, Hellendoorn, Het Hogeland, Katwijk, Utrecht, Zoetermeer, Zwolle

deze publicatie is tot stand gekomen in samenspraak met

OVLNL.NL

OPENBARE VERLICHTING NEDERLAND

WAAROM PARTICIPATIE

inwoners
maar ook bedrijven,
(belangen)organisaties,
enzovoort

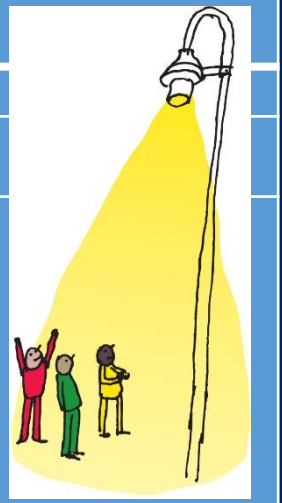

Instrumentele motieven

- draagvlak
- kwaliteit van beleid en besluitvorming
- effectiviteit
- beter oplossen maatschappelijke vraagstukken

Democratische motieven

- betrokkenheid vergroten
- verkleinen kloof tussen burger en bestuur
- meer invloed burgers

Bron: Gemeente Utrecht, presentatie IBU, 18 januari 2016

participatie & openbare verlichting
een praktische handleiding

Deel A:
Basisinformatie

Deel B:
Voorbeeldprojecten

Deel C:
Afwegingskader,
Vinklijst

Licht en Donker Advies

deel A - basisinformatie

Kies meerdere communicatiemiddelen, afgestemd op doel en doelgroep

doelgroepen & gesprekspartners

Verdiep je in (de diversiteit van) je doelgroep

communicatiemiddelen

WERKVORM/COMMUNICATIEMIDDEL	GESCHIKT VOOR				
Bericht in plaatselijke krant					
Bericht op gemeentelijke website					
Bericht via sociale media					
Brief huis-aan-huis					
Informatiebijeenkomst					
Informatiekraam op de markt					
Inloopbijeenkomst					
Internetforum					
Discussie facebook					
Straatinterviews					
Burgerpanel, klankbordgroep					
Discussiebijeenkomst					
Enquête					
Gesprek via gebiedsmakelaar/wijkcoach					
Gesprek met wijkraad of dorpsraad					
Schouw met omwonenden					
Proefopstelling					
Op kaart aangeven welk licht weg mag					
1 op 1 gesprek					
Workshop					
Projectgroep					
Design Thinking *(zie uitleg in deel C)*					
Samenwerkingsovereenkomst					
Burgers beslissen zelf over hun OVL					

vormen van participatie

illustratie Licht en Donker Advies

en wanneer kies je welke vorm

Licht en Donker Advies

deel A - basisinformatie

Besteed tijd aan kennisdeling en het geven van achtergrond-informatie

Zowel horizontale als verticale verlichtingssterkte vinden wij erg belangrijk, we volgen daarbij de NPR.

Ik heb geen idee waar dit over gaat…

deel A - basisinformatie

Bepaal vooraf de kaders en communiceer deze heel helder

Wij vinden uw inbreng zeer waardevol en zullen deze waar mogelijk meenemen in onze integrale afweging.

Gaan ze er nou iets mee doen of niet?

kader en verwachtingen

Wees duidelijk over:

- wat met inbreng gedaan wordt
- waar ruimte is voor inbreng en waar niet!
- wat de spelregels zijn

Wees duidelijk over wat deelnemers van *jou* mogen verwachten. Bijvoorbeeld dat je:

- goed luistert
- open staat voor suggesties
- terugkoppelt wat er met input gebeurt

deel A - basisinformatie

2019, de participant:
Wat een leuk plan.
Over een paar maanden
ga ik kijken
hoe het geworden is.

2020:
De gemeente heeft
nog niks gedaan.
Ik doe niet meer mee
met dit soort projecten!

2021, de gemeentemedewerker:
Het wordt begin
volgend jaar gerealiseerd,
dat valt me mee!

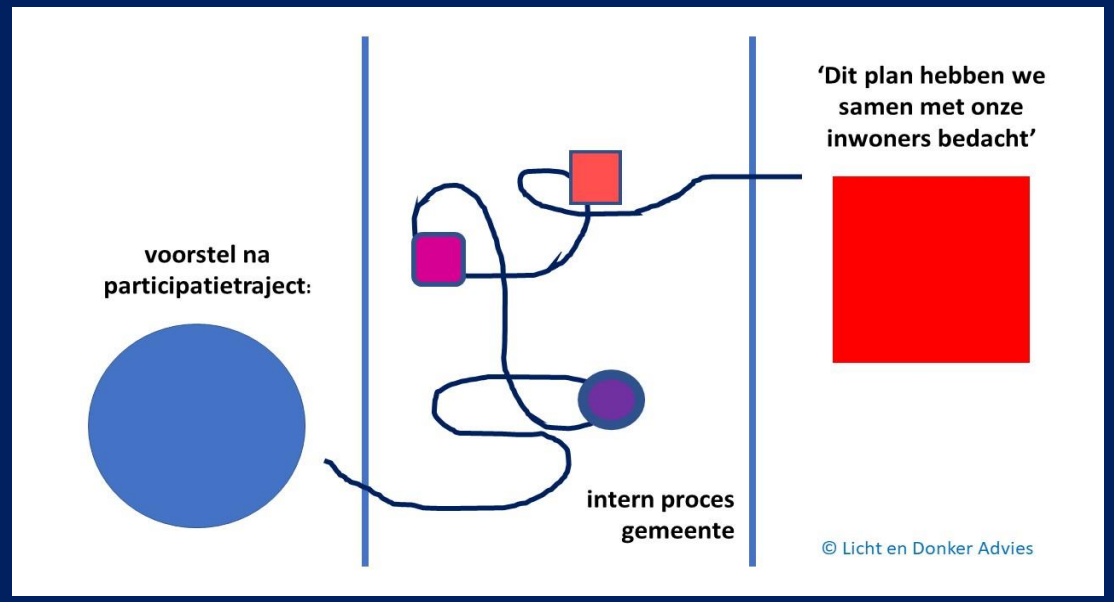

"Dat geeft de burger geen moed. Deze wordt weer bevestigd in het idee dat het bij de gemeente jaren duurt voordat er echt iets gebeurt.

Ik hoor dat vaak terug van mensen die betrokken zijn bij het wel en wee van de gemeente, maar om die reden geen zin hebben om aan dit soort projecten mee te doen of daarin mee te denken."

Zorg voor goede terugkoppeling, blijf communiceren!

Licht en Donker Advies

deel B - voorbeeldprojecten

Beleid	Lichtvisie	Dimmen	Nieuwe ledverlichting
Ombouw naar led	Telemanagement	Licht verwijderen	Smart city
Feestverlichting	Lichtkunstwerk	Aanlichting monumenten	schouwen

deel B - voorbeeldprojecten

1. BELEID LICHT OPENBARE RUIMTE

PARTICIPATIEVORMEN DIE ZIJN INGEZET:

Informeren
Adviseren

GEMEENTE	**DALFSEN**
Inwoners	Circa 30.000 inwoners
Lichtpunten	Tussen de 5.000 en 10.000 lichtpunten
Project	Nieuw beleid licht in de openbare ruimte
Belangrijkste werkvormen	• Gesprek met maatschappelijke partners • Online enquête onder brede doelgroep • Beeldend beleidsplan (online)
Belangrijkste betrokkenen (extern)	• Bewoners • Bedrijven • Diverse organisaties (lokale afdelingen van Landbouworganisatie, Veilig Verkeer Nederland, gehandicaptenplatform, duurzaamheidsgroeperingen, plaatselijke belangen, ondernemersverenigingen, etc.)
Beslissingen	Een brede doelgroep is betrokken bij het maken en vaststellen van het nieuwe beleid Licht in de openbare ruimte. Er zijn geen concrete besluiten voorgelegd.
Begeleiding	Extern bureau
Jaar	2016-2017

HET PROJECT IN EEN NOTEDOP

Dalfsen vindt het belangrijk dat vanuit de samenleving meegedacht wordt over het beleid. Vastgesteld beleid heeft immers impact op de leefomgeving van de bewoners. De gemeente heeft daarom voor het actualiseren van het Beleidsplan Licht in de Openbare Ruimte de samenleving benaderd om de beleving van verlichting en de behoeften te peilen.

Gekozen is voor een:
1. Beleidsplan in beeldende, online vorm, met begrijpelijk taalgebruik en veel foto's die gemaakt zijn in de gemeente zelf.
2. Gespreksavond met de maatschappelijke partners van de gemeente.
3. Opiniepeiling bij bewoners, bedrijven en anderen via een online enquête.

Aan de opiniepeiling deden 242 mensen mee. Er was een goede spreiding: de respondenten kwamen uit diverse kernen, binnen en buiten de bebouwde kom. Uit de peiling bleek dat een groot deel van de respondenten achter de voorgenomen verlichtingskeuzes staat.

Het traject heeft, naast draagvlak voor het nieuwe beleid, ook belangrijke informatie opgeleverd. Door deelnemers zijn diverse concrete knel- en verbeterpunten naar voren gebracht op het gebied van openbare verlichting in de gemeente.

WAT GING ER GOED BIJ HET PARTICIPATIETRAJECT
- Een brede groep is bereikt door de online enquête, in combinatie met de goed bezochte gespreksavond.
- In de enquête gaven veel mensen aan de communicatie en informatie vanuit de gemeente en de gekozen vorm (beeldend beleidsplan) te waarderen.

WAT KAN ER BETER
Terugkoppeling op de enquête kon individueler. Nu is er een algemene terugkoppeling verstrekt en niet ingezoomd op de individuele opmerkingen.

TIPS
- Denk goed na wie de stakeholders zijn.
- Laat deze ook de achterban die zij vertegenwoordigen raadplegen en oproepen hun mening te geven.
- Het beeldend beleidsplan is toegankelijk voor iedereen die beschikt over een internetaansluiting. Met hyperlinks wordt navigatie naar aanvullende informatie bevorderd.
- Zorg – voor de mensen die geen internet hebben – voor een papieren versie, zowel van het conceptbeleid als de enquête.
- Denk bij het inwinnen van informatie ook aan een terugkoppeling van hetgeen er met de informatie gedaan wordt.

Bron foto's hieronder: Beeldend beleidsplan Dalfsen, (Janneke Boumans Fotografie)

deel C - aan de slag

Afwegingskader

Werkvormen

Vinklijst

Licht en Donker Advies

deel C - aan de slag

1. AFWEGINGSKADER PARTICIPATIE

Wel of geen participatie?

Participatie is een manier om draagvlak te creëren. Om ideeën en suggesties te krijgen vanuit de mensen waarvoor de openbare verlichting brandt. En om mensen deelgenoot te maken van de afwegingen en dilemma's die er spelen bij het maken van keuzes.

Participatie is niet meer weg te denken uit onze samenleving en wordt steeds vanzelfsprekender. Dat neemt niet weg dat het belangrijk is om vooraf een bewuste afweging te maken: is een participatieproject in dit geval van toegevoegde waarde? En zo ja, welke particpatievorm past daarbij het beste?

Dit afwegingskader ondersteunt bij het maken van een keuze.
Het maakt onderscheid tussen randvoorwaarden en impact.

Hiernaast staat een schematische weergave van het afwegingskader.

Een uitgebreide toelichting volgt op de pagina's hierna.

Stroomschema afweging

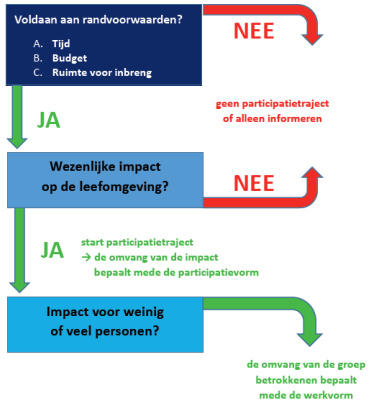

© Licht en Donker Advies

I. RANDVOORWAARDEN

De basis

Om een participatietraject te kunnen starten, dient aan een aantal randvoorwaarden voldaan te zijn. Deze worden hieronder kort beschreven.

A. Tijd & timing
Een participatietraject kan maken dat er achteraf minder bezwaren komen en het proces soepeler en misschien zelfs sneller verloopt. Dat neemt niet weg dat het ook tijd kost en vraagt om een goede voorbereiding. Is er geen menskracht beschikbaar, begin er dan niet aan. Of beperk je tot informeren via krant, brief en/of website.

Bij 'tijd' gaat het niet alleen om personele inzet, maar ook om de doorlooptijd. Moet volgende maand het besluit al genomen zijn? Dan is er geen tijd voor een goed participatietraject, tenzij je de planning aanpast.

B. Budget
Door een participatietraject kan het proces soepeler verlopen en dat kan leiden tot een besparing. Het kost echter ook gewoon geld. Het kost uren en moet gefaciliteerd worden, waarbij soms externe begeleiding wenselijk is. Het budget dient hier op afgestemd te zijn.

C. Ruimte voor inbreng
Is er ruimte voor aanpassingen of staat alles al vast? Als dat laatste het geval is, noem het dan gewoon informeren. En onderzoek of het mogelijk is om een volgende keer burgers en belanghebbenden wél inbreng te geven, bijvoorbeeld door ze er in een eerdere fase bij te betrekken.

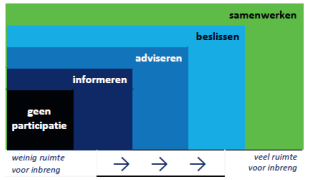

Het schema hierboven geeft de relatie weer tussen de randvoorwaarde 'ruimte voor inbreng' en de verschillende vormen van participatie.

Opmerkingen bij het schema:
- De vorm 'initiatief van derden' staat niet in het schema, omdat daar het startpunt en de afweging wel/geen participatie niet bij de overheid ligt.
- Een relatie zoals weergegeven in het schema geldt niet voor de randvoorwaarden tijd en budget. De participatievormen ' beslissen' en 'samenwerken' kosten niet automatisch meer tijd en meer budget dan de vormen 'informeren' en adviseren'. Dit is afhankelijk van hoe het participatietraject wordt ingevuld.

Belangrijke kanttekening
In een samenleving waarin participatie steeds vanzelfsprekender wordt, ook door de nieuwe Omgevingswet, zijn gebrek aan tijd en budget steeds minder acceptabel als redenen om géén participatie toe te passen.
Het is belangrijk dat overheden deze randvoorwaarden goed regelen.

II. IMPACT

Waarom een impactanalyse

Tijd is kostbaar. Oók de tijd van inwoners. Bedenk dus vooraf of het onderwerp voldoende gewicht heeft en raakt aan de belevingswereld van de inwoners, ondernemers en andere betrokkenen.

Dit staat ietwat op gespannen voet met de participatiegedachte: zo beslis je immers voor de ander of iets belangrijk is of niet. Het is echter niet realistisch – en voor inwoners zeker ook niet wenselijk – om overal een participatietraject op los te laten.

Een afweging per situatie is dus noodzakelijk. Je kunt de inwoners hierbij betrekken. Bijvoorbeeld door in een gemeentelijke enquête te vragen over welke onderwerpen en besluiten zij willen meedenken, meepraten of samenwerken.

Omdat participatie steeds gangbaarder wordt, is het mogelijk dat jouw doelgroep ook vanuit andere werkvelden van de gemeente wordt benaderd. Check dit bij je collega's en stem onderling af.

A. Impact op de leefomgeving
Hoe groot is het effect op de leefomgeving? Gaat het om een kleine aanpassing met gering effect, zoals 1-op-1 vervanging door vergelijkbaar armatuur? Dan is informeren via een brief of krantenbericht een goede vorm.

Heeft iets veel impact, bijvoorbeeld het bijplaatsen of weghalen van lichtmasten of het gebruik van een andere lichtkleur? Dan is het inwinnen van advies en gezamenlijk beslissen wellicht meer passend.

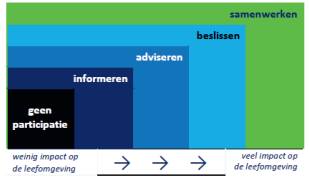

B. Impact op het aantal personen
Hoeveel personen ondervinden de gevolgen ervan? Gaat het om een enkeling, de bewoners van een straat, een wijk of de hele gemeente?

Dit bepaalt mede of participatie zinvol is en ook welke werkvormen geschikt zijn. Gaat het om enkele bewoners, dan is het handig om rechtstreeks contact op te nemen en te overleggen. Als het de hele gemeente raakt, dan zijn een informatiebijeenkomst en online enquête meer passend.

C. Overige factoren
Ook andere zaken kunnen een rol spelen. Bijvoorbeeld:
- Is de mening en de specifieke kennis en ervaring van de inwoners/ gebruikers belangrijk voor de gemeente om een optimaal resultaat te realiseren?
- Is er een voorgeschiedenis die maakt dat het onderwerp gevoelig ligt? En waardoor het extra belangrijk is om zorgvuldig af te stemmen?

Schema impact op leefomgeving

In het schema hieronder staat welke aanpassingen **IN HET ALGEMEEN** veel en welke weinig impact hebben op de leefomgeving. Dit laat onverlet dat elke gemeente een eigen afweging-op-maat dient te maken!

SCHEMA IMPACT OP DE LEEFOMGEVING IN HET ALGEMEEN		
Fase	**Grote impact**	**Geringe impact**
beleid visie	• visie wel/niet verlichten van fietspaden • opvallende wijzigingen in het beleid OVL	• beheerplan • afwijken van richtlijn
Fase	**Grote impact**	**Geringe impact**
aanleg beheer gebruik	• aanpassing lichtkleur (bijv. van geel naar wit) • masten verplaatsen • verlichting weghalen • verlichting bijplaatsen • hoger lichtniveau • licht 's nachts uitdoen	• verlichting dimmen • 1 op 1 vervanging met gelijkwaardig licht • vervangen 1 lichtpunt • ontwerp mast* • ontwerp armatuur* • coating of kleur*

** Tenzij gekozen wordt voor een opvallende coating, kleur of ontwerp.*

Initiatief vanuit derden

Regelmatig komt het initiatief niet vanuit de overheid zelf, maar vanuit derden. Inwoners melden zich omdat ze graag iets willen, bijvoorbeeld een speciaal armatuur of het aanlichten van een kunstwerk. Of omdat ze iets juist niet willen, zoals de koppeling van 5G aan lichtmasten.

In deze gevallen is er geen afweging van wel of geen participatie.
De betrokkenheid van de inwoners is een feit. Het is aan de overheid om hier goed op te reageren. Dat betekent in elk geval: het serieus nemen, een gesprek aangaan en zorgvuldig een reactie geven.

Of er als gevolg van het initiatief een participatietraject wordt gestart, is afhankelijk van diverse factoren. Onder andere:

- Gaat het om een initiatief van een enkeling, of gaat het om meerdere personen? Heeft het impact op een grotere groep mensen?
  → *Bij een enkeling is een gesprek een goede vorm, als het om een grote groep gaat dan zijn andere vormen passender.*
- Is er ruimte voor participatie? Of gaat het om iets wat vastligt in regelgeving of beleid en waarbij geen aanpassingen mogelijk zijn?
  → *Zeg niet meteen nee. Neem de vraag serieus en kijk welke mogelijkheden er zijn.*
- Is de afdeling openbare verlichting het 'juiste adres'? Of zijn inwoners het niet eens met een gemaakte beleidskeuze en dient men bij het college of bij de gemeenteraad te zijn?
  → *Zorg ervoor dat de initiatiefnemer niet van het kastje naar de muur gestuurd wordt en verdwaalt binnen de gemeentelijke organisatie. Zorg dat er 1 goed bereikbare contactpersoon is.*

deel C - aan de slag

3. VINKLIJST

Stappenplan of vinklijst

Participatie vraagt om maatwerk. Er is geen standaard stappenplan te geven. Dat dient afgestemd te worden op het specifieke onderwerp, de doelgroep, de doelstelling, de uitvoerder(s) en vele andere factoren.

In dit laatste hoofdstuk dus geen stappenplan, maar wel een checklist of – in opgewekt Nederlands – een vinklijst. Daarop staan, per fase, de punten die je in geen geval mag vergeten.

FASE 0	AFWEGING VOORAF	LEES IN:
	✓ Maak zorgvuldig de keuze voor wel of geen participatie	C, hfst.1

FASE 1	VOORBEREIDING	LEES IN:
	✓ Verdiep je in de doelgroep(en)	A, hfst.2
	✓ Bepaal welke participatievorm(en) je inzet	A, hfst.3, 4
	✓ Stem je werkvormen af op doelgroep en participatievorm(en)	A, hfst.5, 6
	✓ Zorg dat het kader helder is	A, hfst.7
	✓ Stem het intern af	A, hfst.4, 9
	✓ Regel goede ondersteuning	A, hfst.9
	✓ Maak een stappenplan/werkplan	

FASE 2	HET PARTICIPATIETRAJECT	LEES IN:
	✓ Zorg voor heldere, toegankelijke informatie	A, hfst.5
	✓ Wees duidelijk over het kader en wat wel en niet mogelijk is	A, hfst.7
	✓ Heb een open houding: wees nieuwsgierig naar de visie, ideeën en wensen van anderen	deel B
	✓ Maak duidelijke afspraken, leg deze vast (en kom jouw deel na)	deel B

FASE 3	VERVOLG	LEES IN:
	✓ Zorg voor goede terugkoppeling over wat er met de input gebeurd is	A, hfst.8
	✓ Zorg voor een goede overdracht als het project na jou door een ander wordt overgepakt (bijvoorbeeld omdat het de uitvoeringsfase ingaat)	A, hfst.8
	✓ Blijf mensen informeren over de voortgang en blijf bereikbaar	A, hfst.8
	✓ Vergeet niet om bereikte resultaten te vieren, samen met alle betrokkenen	deel B

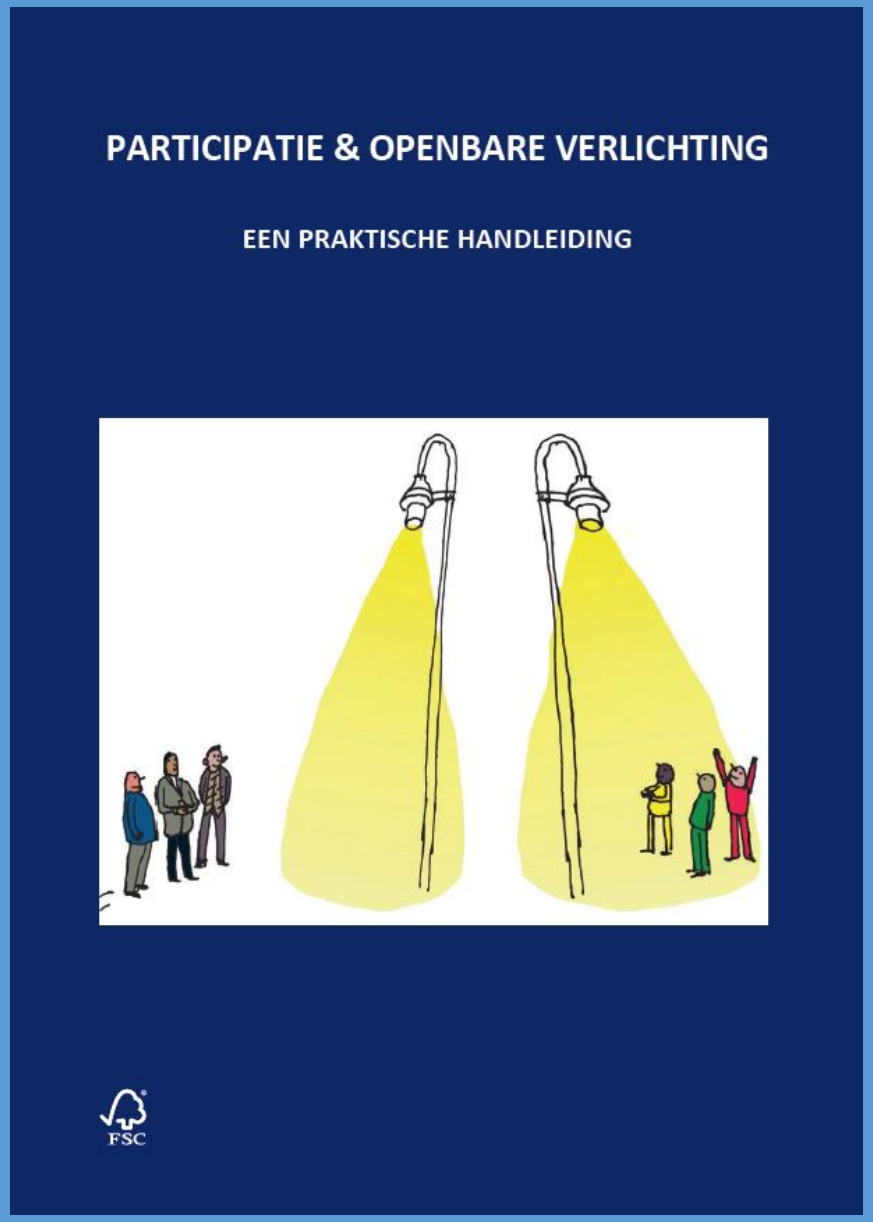

GRATIS TE DOWNLOADEN:

- www.lichtendonkeradvies.nl
- www.ovlnl.nl